

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE ECCLESIA|| TRIVMPHANTE,|| TRIBVS LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

VIII. Non esse prohibitas imagines Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53909](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53909)

TERTIA opinio est Thomæ CAIETANI in cap. 20. Exodi, qui docet, non esse prohibitum facere ullam imaginem, vel idolum, sed solum prohibitum esse, ne quis faciat tibi imaginem, quam habere velit pro Deo suo. & probat, quia non est dictum: *Non facies sculpsile: sed, non facies tibi sculpsile.*

Hæc sententia displicet solum in modo loquendi; nam Caietanus pro eodem habet idolum, & imaginem, cum falsum sit, ut supra ostendimus. Deinde videtur concedere licere facere idola, quæ habeantur pro Diis, modò non habeat pro Diis ille qui faciat. At Tertullianus toto libro de idololatria probat evidentissimis rationibus, prohibitum esse Christianis pictoribus, aut statuariis facere idola Gentilibus. Et Ecclesia celebrat VIII. Nouembris martyrium sanctorum Claudij, Nicostrati, & sociorum, qui necati sunt, quia noluerunt simulacra Gentilibus facere, cum essent peritissimi statuarii.

Neque Caietanus hoc negaret, quippe qui in 2. 2. quæst. 10. art. 4. docet, non licere vendere idola Gentilibus, idè incaute loquutus est in commentario Exodi. Nec obstat illa particula, tibi; nam secundum Hebraicam phrasim redundat. Sicut Genes. 12. *Vade tibi de terra tua.* & in Canticis canticorum passim.

CAPVT VIII.

Non esse prohibitas imagines Dei.

QUARTA opinio est CALVINI, lib. 5. Instit. cap. 11. ubi dicit PRIMO, nefas esse Deo inuisibili & incorporeo imaginem visibilem, & corpoream collocare: SECUNDO, imagines Christi, & Sanctorum non esse prohibitas simpliciter, sed non debere poni in templis. TERTIO, historias depictas habere aliquem usum ad instruendum; imagines autem solas Christi, vel Sanctorum sine vlla notatione rerum gestarum nullum habere usum, nisi ad oblectandum, & idè frustra fieri.

Ut ergo incipiamus à primo capite, probat Calvinus non posse pingi imaginem Dei. PRIMO, quia Exodi 20. prohibe-

tur omnis Dei similitudo; nam postquam dixerat Scriptura: *Non facies tibi sculptrile, neq. omnem similitudinem*, subiungit infra, explicans: *Deos aureos & argenteos nō facietis mecum*, id est, non facietis imagines aureas, vel argenteas, qui Deum representent. Et Deuter. 4. *Memento quod Dominus loquutus sit tibi in monte Horeb, Vocem Verborum audisti, imaginem nullam vidiisti. observa ergo teipsum ne forte deus ptus facias tibi ullam similitudinem.* Et Isaia 40. *Cui similes fecistis Deum? Aut quam imaginem ponetis ei?* Et cap. 46. *Assimilastis me, & adauastis, & comparastis me, & similes fecistis? Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis, conducentes aurificem, ut faciat Deum. Denique Actor. 17. Paulus dicit: Genus ergo cum simus Dei, non est estimandum, auro, vel argento, aut lapidi artis sculptrile, & cogitationis hominum diuinum esse simile.*

SECUNDO, probat ex Concilio Elibertino, can. 36. *Placuit in templis non haberi picturas, ne quod colitur, vel adoratur, in parietibus depingatur.* Vbi palam est agi de imaginibus Dei, qui solus à Christianis colitur & adoratur.

TERTIO, idem probat ex Patribus; nam Eusebius lib. 1. de præparat. Euangelica, cap. 6. & lib. 2. cap. 8. & Lactantius lib. 1. diuin. instit. cap. 15. scribunt, omnes quorum simulacra videmus, fuisse homines mortales; ergo nullum erat simulacrum veri Dei immortalis. Item Augustinus de fide, & symbolo, cap. 7. dicit, nefas esse Deo simulacra collocare. Præterea idem Augustinus lib. 4. de ciuit. Dei, cap. 19. & 31. refert Varro nem dicentem, qui primi Deorum simulacra induxerunt, & timorem dempsisse, & errorem auxisse. Et lib. 6. cap. 10. refert Senecæ querimoniam, qui dolebat, inuiolabiles Deos materia vilissima, atque ignobili dedicari.

Poterat addere etiam Origenem lib. 7. contra Celsum, fine, & Ioannem Damascenum lib. 4. de fide, cap. 17. qui docent, Christianos nullam Dei imaginem habere, ut potest in corporei, & inuisibilis. Denique Patres VII. Synodi, act. 4. & 6. qui dicunt, Christum rectè pingi, quia est homo: Deum autem pingi non posse.

QUARTO, probat ex periculo erroris; nam licet S. Gregorius scripserit, imagines esse libros idiotarum, tamen è con-
tario

trario Scriptura vocat imaginem ligneam, doctrinam vanitatis, Hierem. 10. & conflatile, doctorem mendacij, Habac. 2. *Itaque*, inquit Calvinus, *si Gregorius in schola spiritus edoctus fuisset, nunquam dixisset imaginem librum idiotarum esse.*

QUINTO, ratione, quia nō videtur posse fieri veram imaginem corpoream rei incorporeæ. Adde etiam, quōd imagines fiunt rerum absentium: Deus autem ubique est præsens.

Hæc opinio Calvini, est etiam aliquorum Catholicorum, ut Abulensis in cap. 4. Deuter. quæst. 5. Durandus in 3. dist. 9. quæst. 2. & Peresij de traditionibus parte 3. in tractatu de imaginibus; qui docent, imaginem Dei non rectè fieri, & ab Ecclesia fortasse tolerari, non tamen probari.

Ego dico tria; PRIMO, non esse tam certum in Ecclesia, an sint faciendæ imagines Dei, siue Trinitatis, quàm Christi, & Sanctorum; hoc enim consentitur omnes Catholici, & ad fidem pertinet, illud est in opinione. SECUNDO, miram esse Calvini fraudem, & astutiam, qui posteaquam probavit non esse faciendas imagines Dei, ita digreditur ad amplificationes, & triumphum canit, quasi probasset, non licere colere, vel facere ullam imaginem. TERTIO dico, licere pingere etiam imaginem Dei Patris in forma hominis senis; & Spiritus sancti in forma columbæ: ut Caietanus docet in 3. parte quæst. 25. art. 3. Ambrosius Catharinus in libro de cultu imaginum. Dieghus Payua libro ultimo contra Kemnitium. Nicolaus Sanderus in suo opere de cultu imaginum. Thomas Waldensis tomo 3. tit. 19. cap. 155. Id verò ita probamus.

PRIMO, Angeli sunt incorporei, & tamen depicti & sculpti sunt in Testamento veteri, Exod. 25. 3. Reg. 6. quare, Deus etiam licet incorporeus pingi poterit.

Calvinus respondet id factum esse ad pædagogiam veteris legis, nunc autem præterisse seculum illud puerile. At nos non quærimus quorsum facta sint, sed tantum disputamus pingi posse rem incorpoream: & sicut ad pædagogiam populi pinguntur Angeli, cur ad pædagogiam populi non poterit pingi Deus? Nam licet præterierit seculum illud, quod puerile dici poterat respectu nostri, tamen & nostrum puerile dici potest respectu futuri seculi in cælo.

MMM m m m 3

SECUNDO,

SECUNDO, Deus visus est corporea specie; nam Adæ apparuit *tanquam homo deambulans in paradiso ad auram post meridiem*, Genes. 3. Iacob vidit Deum *innixū summitati scilicet*, & proinde forma corporea, Genes. 28. Moyses vidit *posteriora Dei*, id est, terga & humeros, Exodi 33. Isaias cap. 6. Micheas 3. Reg. vlt. viderunt *Dominum sedentem in solio* in formam hominis Regis. & Amos cap. 9. vidit *Dominum stantem super altare*. Denique Daniel cap. 7. vidit eum *sedentem in throno*, & describit caput, & capillos eius canos, & vestimenta eius alba. Spiritus sanctus apparuit *in forma columbe*. Matth. 3. Denique Angeli apparuerunt frequentissime in forma humana, Genes. 18. 19. & in libro Tobie. Visi sunt etiam cum alis, vt Isaiæ 6. & Daniel. 9. & in stola candida Marthæ. Luca vlt. & Ioan. 10. Quid ergo prohibet sic pingi?

RESPONDET Calvinus, quod Deus interdum se ostenderit in humana forma, fuisse præludium incarnationis, columbam autem subito euanuisse, vt indicaret Spiritum sanctum inuisibilem esse. Sed quorsum hæc? Non enim quaerimus ad quem finem, vel quamdiu Deus apparuerit in forma corporea, sed contendimus posse Deum pingi in ea forma, in qua se ipsum demonstravit. Et præterea non est verum, apparitionem Dei in forma humana semper fuisse præludium incarnationis; nam interdum apparuit Deus Pater, vel Spiritus sanctus, qui tamen incarnandi non erant. B. A. V. G. V. S. T. I. N. V. lib. 2. Trinit. cap. 11. existimat, in illis tribus viris, qui apparuerunt Abrahæ Genes. 18. apparuisse tres personas Trinitatis. lib. eodem cap. vlt. coniungit, Patris personam visam esse in forma humana, ex Daniele cap. 7. ibi enim legimus visum esse *antiquum dierum in throno, qui Filio hominis*, id est, Christo, regnum tradebat. & tamen nec tota Trinitas, nec Deus Pater incarnandus erat.

TERTIO, Scriptura verbis tribuit Deo omnia membra humana, dum eum dicit stare, sedere, ambulare; nominat eius caput, pedes, brachia; tribuit illi sedem, thronum, scabellum, &c. Cur ergo non poterit pictura exhiberi, qualis depingitur in Scriptura?

RESPONDENT, Scripturam idè sine periculo tribuere membra Deo, quia alibi eadè Scriptura Deum incorporeum esse dicit. SED cur, quaeso, eadem Scriptura non poterit im-

dire errorem picturæ? Sicut enim à Scriptura discimus, membra quæ tribuuntur Deo in ipsa Scriptura, metaphoricè esse accipienda, ita etiam ab eadem discimus, membra quæ tribuuntur Deo in pictura, metaphoricè esse accipienda. Et idiotæ, qui vident picturas, & non possunt legere Scripturas, possunt ac debent à prælatis & concionatoribus institui, vt Concilium Tridentinum monet sess. 25. Alioqui fateor non sine periculo exhiberi imperitis eiusmodi picturas. Hic enim tantum defendimus, non esse in vniuersum damnandas eiusmodi imagines.

QUARTO, pinguntur ea, quæ minus videntur posse pingi quam Deus, nimirum virtutes, quæ non solum spirituales, sed etiam accidentia sunt; cur ergo non poterit pingi Deus?

QUINTO, homo est vera imago Dei, sed hominis potest pingi imago, ergo & Dei, nam quæ est imago imaginis, est etiam exemplaris. quæ enim sunt similia vni tertio, sunt etiam inter se similia.

DICENT, hominem non esse imaginem Dei qua parte pingitur, id est, corpore, sed qua parte non potest pingi, id est, animo.

RESPONDEO, si ita esset, sequeretur, hominem non posse depingi; nam homo non est homo ratione figuræ, & colorum, quæ sola exprimuntur in imagine, sed est homo ratione substantiæ, & præcipuè ratione animæ, quæ pingi non possunt. Dicitur tamen homo verè & propriè depingi, quia figura & colores imaginis non solum figuram & colores hominis repræsentant, sed ipsum totum hominem, alioqui nunquam fieret, vt res depicta videretur res ipsa vera. quod tamen accidit vis, quas pinxerat Zeuffis, ad quas carpendas auiculæ accurrebant, teste Plinio lib. 35. cap. 10.

Ita igitur licet homo sit ad imaginem Dei ratione intellectus, & voluntatis; tamen ipse totus homo intelligens & volens, rectè dicitur & est imago Dei; nam Genes. 1. nō ait Deus: *Faciamus animã*, sed, *faciamus hominem ad imaginem Dei.* Et cum Imperator quidam sæuisset in eos qui confregerant imaginem vxoris suæ, dixit illi sanctus Macedonius (vt Theodoretus refert in historia religiosa, cap. 43.) eum malè agere, quòd pro imaginibus suis, Dei occidat imagines. Et tamen Imperator non animas, sed homines occidebat. Si autem ipse

totus homo est imago Dei, & totus homo verè pingitur, ergo imago Dei verè pingitur. Illud tamen verum est, quod dicitur homo est imago Dei valde imperfecta, obscura, & dissimilis; ita etiam homo pictus est imago Dei valde imperfecta, obscura, & dissimilis.

VLTIMO probatur ex vsu Ecclesiæ. Iam enim receptæ sunt ferè vbique eiusmodi imagines. neq; credibile est, Ecclesiæ toleraturam vniuersaliter aliquid illicitū. Adde, quod Concilium VII. act. 5. approbat imaginem Spiritus sancti in forma columbæ, & Concilium Tridentinum sess. 25. admittit imagines Dei, præcipuè in picturis historiarum.

Pro solutione argumentorum obseruandum est tribus modis posse aliquid pingi. VN O modo ad exprimendam perfectam similitudinem formæ, & naturæ rei ipsius, & hoc modo res corporeæ solùm pinguntur, quæ lineamentis & coloribus præditæ sunt. Et si quis hac ratione Deum pingere tentaret, is verum idolum constitueret.

ALTERO modo ad historiam aliquam oculis exhibendam, quomodo si quis pingere vellet expulsionem Adam de paradiso, pingere deberet Deum in forma hominis ambulantem, & Adamum atque Euam nudos inter arbores se occultantes, ac demum Angelum in forma humana gladium gestantem, & Adamum cum coniuge expellentem. Qui autem ita pingeret, non vellet certè repræsentare Dei vel Angeli naturam, sed solùm exhibere oculis per picturam, id quod auribus exhiberet alius recitando Scripturam. & hoc modo potest Deus pingi.

TERTIO, potest aliquid pingi extra historiam ad explicandam naturam rei non per immediatam, & propriam similitudinem, sed per analogiam, siue metaphoricis mysticisq; significationes. Quemadmodum pingimus Angelos, iuuenes, alatos, formosos, nudis pedibus, &c. ad significandum eos semper viribus pollere, celerrimè moueri, splendore gratiæ & virtutum præditos, &c. quæ vide apud Dionysium capite vltimo cœlestis hierarch. Hoc etiam modo pinguntur virtutes. Et ipse homo, imago Dei, est huius generis tertij. non enim est inter hominem & Deum alia similitudo, quàm analogica. hoc modo pingimus Deum Patrem, cùm cum extra historiam pingimus humana forma.

Hoc modo pingimus Christum in forma ouis, & Euangelistas representamus per aquilam, leonem, bouem, & hominem, & Spiritum sanctum in forma columbæ, aut linguarum ignis. Vbi tamen notandum, non debere eiusmodi imagines multiplicari, nec tolerandum esset, quod pictores audent ex capite suo confingere imagines Trinitatis: vt cum pingunt vnum hominem cum tribus faciebus, vel vnum hominem cum duobus capitibus, & in medio eorum columbam; ista enim monstra quædam videntur, & magis offendunt deformitate sua, quam iuuent similitudine. Vnde etiam Ministri Hungarici in suo opere contra Trinitatem lib.1.cap.4. collegerunt multas formas imaginum Trinitatis, & eas tanquam monstra quædam accuratè depicta ridenda proponunt, easque vocant Cerberos, Geryones, Ianos trifrontes, monstra & idola, quibus certè occasionem blasphemandi pictores nostri dederunt.

Præterea notandum est, errare Bartholomæum Caranzam, qui in summa Conciliorum dicit, can.82. VI. Synodi prohiberi imaginem Christi in forma agni, & Spiritus sancti in forma columbæ. At Concilium non prohibet istas imagines, sed anteposit tantum istis imagines Christi in forma humana. Vnde in VII. Synodo, act.2. legitur epist. Adriani ad Tharsium, in qua laudata dicitur in VI. Synodo imago Christi in forma agni. idem dicit Helias in VII. Synodo, act.4. idem Epiphanius in VII. Synodo, act.6. præterea in VII. Synodo, act.5. approbatur imago Spiritus sancti in forma columbæ.

Præterea ratio Bartholomæi contra ipsum videtur concludere; ipse enim dicit, prohibitas esse has imagines, quia præsentē veritate cessare debent figuræ: At istæ imagines non fuerunt in vsu in Testamento veteri, sed cœperunt post Christi aduentum. Imago enim agni sumpsit occasionem ex illis verbis Ioannis: *Ecce agnus Dei*: Imago autem columbæ ex illa columba, quæ apparuit super Christum Matth.3. Occasionem errandi videtur iste auctor accepisse ex ipso canone, qui non integrè habetur in illa Synodo; sed corrigendus est error ex VII. Synodo, vbi sæpius iste ipse canon integer adducitur.

Ex his ad argumenta aduersariorum facilè poterit responderi. Ad PRIMVM posset vno verbo dici, in omnibus Scripturis

M M M m m m s pturis

pturis citatis prohiberi imaginem Dei primi generis. Erit
 mo tamen Exodi 20. cum dicitur: *Deos aureos, & Deos ar-*
genteos non facietis mecum. & similiter Isai. 40. & 46. vbi Deus
 conqueritur dicens: *Cui assimilastis me?* ad literam non agi-
 de imagine facta ad representandum Deum verum, nec enim
 tales à Iudæis fiebant, sed de quibuscunque simulacris, quæ
 haberentur pro Diis. Vult enim Deus dicere, si vobis simula-
 crum ligneum est Deus, cum ego etiam sim Deus, sequitur
 me similem esse Deo ligneo secundum vos; nam Deus
 non posset non esse similis.

Ad SECVNDVM dico, si Concilium illud loquitur de im-
 gine solius Dei (vt vult Calvinus) nullam esse difficultatem
 nam intelligemus Concilium de imagine Dei primi gene-
 ris. At si loquatur Concilium de omnibus imaginibus, etiam
 Sanctorum, est maior difficultas, de qua infra.

Ad TERTIVM, Eusebius & Lactantius loquuntur de ido-
 lis Gentium. volunt enim ostendere, Deos Gentilium fuisse
 homines, & probant, quia omnia idola Gentium sunt statue
 hominum, quorum etiam sepulcra ostenduntur. Augustinus
 de fide, & simbolo, loquitur de imagine Dei primi generis.
 Varro apud Augustinum rectè dicit, eos, qui simulacra Deo-
 rum induxerunt, metum dempsisse, & errorem auxisse; nam
 quidam propterea crediderunt ipsa simulacra esse Deos, &
 videntes ea nec aliis, nec sibi prodesse posse, vel obesse, contem-
 runt Deos contemnere. At si non Deos simulacra, sed imagi-
 nes Deorum esse credidissent, & imagines non proprias, sed
 analogicas, nec metum amisissent, nec errorem inuenissent
 quemadmodum non minuitur metus Principum, nec error
 vllus oritur per imagines eorundem, quas videmus quotidie.
 Seneca apud eundem Augustinum conqueritur, simulacra
 Diis poni propter eundem errorem, quia putabantur ipsa si-
 mulacra Dij, vel certè Dij simulacris illis similes iudicaban-
 tur. Origenes & Damascenus, & Patres Nicæni loquuntur de
 imagine Dei primi generis.

Ad QVARTVM dico PRIMO, à Caluino iniuria repre-
 hendi B. Gregorium; nam B. Gregorius, cum ait picturas li-
 bros esse idiotarum, non agit de imagine Dei, sed de imagi-
 nibus Sanctorum, ac potissimum de historiis depictis, qui-
 bus mysteria redemptionis continentur. Prophetæ autem,
 quos

quos opponit Calvinus Gregorio, cum dicunt, lignum esse doctorem vanitatis, vel mendacij, de simulacris fallorū Deorum, non de veris Sanctorum imaginibus loquuntur.

Dico **SECUNDO**, idola quidem esse doctores mendacij, quia volunt videri Dij; vel certè videntur referre Deorum effigiem, cum verè non referant. At imago Dei, & Trinitatis, ut à nobis pingitur, doctor est veritatis, quia neque habetur pro Deo à nobis, neq; fit ad referendam Dei effigiem, sed ad perducendum hominem in aliquam Dei notitiam per analogicas similitudines.

Ad **QUINTVM**, iam ostendimus quemadmodum pingi possit res incorporea.

Ad **VLTIMVM**, pingi solent absentia, quia non videntur: Deus autem licet sit præsens, tamen non videtur, idè pingi potest, ac si abesset. Alioqui nec oporteret orare Deum voce exteriori, voces enim sunt propter eos, qui non intuentur cogitationes: Deus autem scrutatur renes, & corda.

CAPVT IX.

Imagines in templis rectè collocari.

ALTERVM Calvini dictum, quòd imagines non debeant poni in templis, probat ipse lib. I. Instit. cap. II. **PRIMO**, quia primis quingentis annis non fuerunt ullæ imagines in templis Christianorum.

SECUNDO, quia Concilium Elibertinum can. 36. prohibet picturas in templis fieri.

TERTIO, quia non potest imago in templo, in sublimi loco statui, quin statim erigatur signum quoddam idololatriæ. Nam, ut **B. AVGVSTINVS** ait, epist. 49. *Cum his sedibus locantur honorabili sublimitate, et à precantibus, atque immolantibus attendantur, ipsa similitudine animatorum membrorum, atque sensuum, quamuis sensu, & anima careant, afficiunt infirmos animos, et vivere, ac spirare videantur.* Item in Psalm. 113. *Hoc enim facit, & extorquet quodammodo illa figura membrorum, et animus in corpore vivens magis arbitretur sentire corpus, quod suo simillimum videt, &c.* Et paulò post: *Plus valent simulacra ad curvandam infelicem animam, quòd os, oculos, aures, pedes habent: quàm*
ad